

TAK TIL

JES ABILDGAARD, RITA ANKERBO, OTTO BENDIXEN, INGER BUCHARD, KENNETH CHRISTENSEN, GITTE LØCKE CORDTZ, SUZANNE CHRISTENSEN, ANNI DAMKJÆR, POUL DUEDAHL, JANNIE UHRE EJSTRUD, CHASE JUNIOR GALLIARDO, KARIN GREVELUND, LONE HANSEN, JOAN HARDERS, MARIE HERTZ, ELIN HØIRUP, SANNE JENSEN, HELLE JEPSEN, ESBEN KJÆR-LAURIDSEN, ANN BLOM KRISTENSEN, MARGIT KILDEVANG KRISTENSEN, VINNIE KRISTENSEN, KRISTIAN KRISTENSEN, POUL-ERIK LANGVAD, VAGN LIND, JETTE OLSEN, HENRIK OLSEN, RUTH PEDERSEN, SIGNE LÜTZAU PEDERSEN, EVA MARIANNE PEDERSEN, CLAUS BO PETERSEN, MAJA FORSOM SANDAHL, KATHRINE FØNS SCHULTZ, BILLY SØRENSEN, ASBJØRN THOMSEN, JØRGEN LANGE THOMSEN, KJERSTIN VEDEL, KJELD HOUGÅRD VELLIER, ERIK VOSS SAMT MEDLEMMERNE AF FACEBOOKGRUPPERNE: GENEALOGISK FORUM, SLÆGTSFORSKNING, KOLDING NOSTALGI OG MITSTADSARKIV.

SIDST, MEN IKKE MINDST, EN TAK TIL ALLE MEDARBEJDERE OG FRIVILLIGE I KOLDING STADSARKIV.

AAGAARDS FOTOGRAFISKE ATELIER

AAGAARDS FOTOGRAFISKE ATELIER

© 2015 KOLDING STADSARKIV
WWW.KOLDINGSTADSARKIV.DK
WWW.AAGAARDBILLEDER.DK
SKOLEGADE 2B
6000 KOLDING

REDAKTION: MARIA WEHDE, LIV GRUD VESTBJERG, LOUISE KLINGE,
KAMMA POULSEN-HANSEN, SØREN FLØ SØRENSEN OG LENE WUL
TEKSTFORFATTERE: MARIA WEHDE, LENE WUL
FOTOGRAF: P. AAGAARD
BILLEDBEHANDLING: CHASE JUNIOR GALLIARDO
AUGMENTED REALITY: MARIA WEHDE
DESIGN: LIV GRUD VESTBJERG

TRYKKERI: AKA-PRINT A/S

ISBN: 978-87-88966-02-2

INDHOLD

7	50 ÅR	28	BAGTÆPPE	96	DE SMÅ
8	TRE-I-EN	32	DE INDFLYDELSERIGE	106	DE UKENDTE
10	KRONJUVELEN	52	DE FATTIGE OG TJENESTEFOLK	116	DE ANDERLEDES
16	OPDAGELSEN	60	DE GENNEMSNITLIGE	130	DE FAMILIÆRE
20	VÅDE PLADER	74	DE KONFIRMEREDE	149	BYKORT
24	MALEREN	88	DE GAMLE		

**DE FIRE GRUNDLÆGGERE:
HARALD R. BANG, PETER FISCHER-NIELSEN, INGA BJERREGAARD OG INGE LADEGAARD.**

50 ÅR

I 2012 rundede Kolding Stadsarkiv de første 25 år som stadsarkiv, men arkivet er næsten dobbelt så gammelt. Det blev etableret som byhistorisk arkiv i 1965 og kan fejre 50 års jubilæum i år.

Der skulle gå næsten 25 år før arkivet overtog ansvaret for kommunes arkiv, men båndene mellem arkivet og rådhuset har fra begyndelsen været tæt, idet byrådet i 1966 stillede et loftslokale på rådhuset til rådighed for det nyetablerede arkiv. Det var trange vilkår – de hastigt voksende samlinger sprængte rammerne og flyttede hjemmefra for at drage ud på en lang rejse. Arkivet skiftede navn, tilhørsforhold og opholdssted og har i dag til huse i NICOLAI kulturkompleks. BARNET er blevet voksent, men befinder sig stadig midt i byens hjerte. Som borgmester er det mig en glæde at kunne lykønske arkivet med 50 års hårdt arbejde for at sikre byens og kommunens historie til glæde for borgerne i dag og for de kommende generationer.

Borgmester Jørn Pedersen

TRE-I-EN

Denne bog kan læses og bruges på flere måder: en billedbog, en virtuel tur ind i Aagaard-projektets mangfoldige univers eller en anderledes byvandring.

Flere steder i bogen har vi lagt en række Augmented Reality koder ind, som tilføjer et ekstra virtuelt lag til bogen, mens man sidder med den i hånden. Det eneste man skal gøre er at downloade app'en Zappar til sin mobiltelefon eller tablet – scanne koden – og vupti, så får man som læser tilføjet en ekstra dimension til bogens indhold.

Ved nogle af billederne kan man også møde en lille farvet "sol" med et tal. Det betyder, at der er tale om en person, som er placeret på kortet bagerst i bogen – og som man kan anvende til en guidet byvandring rundt i Kolding.

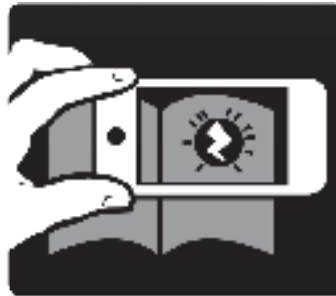

SÅDAN SER ZAPKODEN UD

KLAR

Download Zappar fra
app store

SIGT

Scan zapkoden og hold
telefonen så du kan se hele
billedet på skærmen

ZAP

Se det komme til live!

KRONJUVELEN

Et jubilæum kan fejres på mange måder. På arkivet har vi fundet det naturligt at markere de 50 år med en af vore fineste samlinger: P. Aagaards fotografiske glaspladesamling! Den er ikke arkivets første samling, men Aagaard var Koldings første fastboende fotograf, der netop virkede i årene, hvor det spirende lokale demokrati og selvstyre langsomt udviklede sig i Kolding. Samlingen er således et unikt visuelt vidnesbyrd fra en tidsalder og et billede af de mennesker, der har lagt nogle af grundstenene til den by og det lokale demokrati, som vi kender i dag. Glaspladesamlingen er samtidig en lille, men unik del af den meget store fotografiske samling, som arkivet i dag råder over.

Samlingerne udgør nemlig den egentlige kronjuvel i arkivet – uden samlinger, intet arkiv. I dag rummer arkivet både store og små samlinger, der strækker sig over næsten 3000 hyldemeter – bestående af alt fra dokumenter, protokoller, kort, tegninger, aviser og bøger til fotos, film, lydbånd og digitale me-

dier. Derfor er det også på sin plads her at fremhæve nogle af de bestræbelser, der i arkivets historie har været iværksat for at sikre eftertiden en vigtig lokal kulturarv, som alle kan nyde godt af både nu og i fremtiden.

I begyndelsen var arkivet blot identisk med en adresse på Jens Skyttesvej, hvor arkivets grundlægger Peter Fischer-Nielsen allerede i 1964 var begyndt at indsamle materiale med henblik på at få oprettet et byhistorisk arkiv. I 1965 lykkedes det ved fælles anstrengelse en lille gruppe entusiastiske borgere bestående af Peter Fischer-Nielsen, Inga Bjerregaard, Inge Ladegaard og Harald R. Bang at realisere tanken om et lokalt arkiv i Kolding. Først i 1966 stillede byrådet dog et loftslokale til rådighed på Rådhuset, hvor det stærkt voksende arkivmateriale fik sit første egentlige hjem. En betydelig del af samlingen bestod på dette tidspunkt af foreningsmateriale, heriblandt materiale fra Borgerforeningen i Kolding og Kolding Sejlforening, som var nogle af de allerførste registrerede arkivalier. Sidenhen sikrede arkivet sig også arkivalierne efter byens ældste forening: Kolding Borgerlige Skydeselskab, der var stiftet i 1785, og som fortsat eksisterer i dag. Det første spæde foreningsmateriale blev i 1982-83 yderligere forøget gennem et større amtligt indsamlingsprojekt, hvor Birgitte Dedenroth-Schou var tilknyttet. Hun medvirkede til, at arkivet sikrede sig arkivalier fra flere politiske foreninger samt gymnastik- og idrætsforeninger i Kolding, og foreningsmaterialet udgør i dag en vigtig grundstamme i det private materiale, som arkivet er i besiddelse af.

Arkivet er vores fælles hukommelse og indsamling af erindringer har derfor også været højt prioriteret gennem tiden. I 1973 blev der i et samarbejde mellem arkivet og det kulturelle udvalg iværksat en lokal kampagne under overskriften "Fortæl hvad De husker", hvor det kulturelle udvalg sidst på året indbød ældre Koldingborgere til at fortælle deres erindringer. Indbydelsen blev sendt til samtlige pensionister i området sammen med pensionen sidst i oktober 1973 og inden fristens udløb, var der kommet 52 bidrag. I årene herefter udførte Gudrun Hechmann ligeså en række interview med flere ældre koldingensere, heriblandt boghandler Johs. Barkholt, malermester Chr. Jensen, frisørmester Hermann Wiese og tromlefører Thomas Thomsen. I 1985 blev erindringsmaterialet tillige suppleret med erindringer fra besættelsestiden.

Fotosamlingen er en af de fineste perler i arkivet – for et billede siger mere end tusind ord – og fastfryser en tid, som nu er svunden. I dag er det anslået, at arkivet har op mod en million billeder i mange forskellige formater lige fra glasplade- og acetatnegativer til dias og almindelige papirpositiver. En afspejling af fotografiets udvikling og det visuelle medies brug gennem tiden. Ud af denne enorme samling er blot ca. 50.000 billeder digitaliserede og registrerede i den fælles arkivportal: **www.arkiv.dk**

INGE LADEGAARD, BIBLIOTEKAR OG LEDER AF ARKIVET 1968-1982.

Helt fra arkivets spæde start kom der fotos ind, og i 1974 modtog arkivet første del af en større glaspladesamling fra Inger Knudsen og Frida Jochumsen. De to kvindelige fotografer, som i 1932 etablerede atelier i Jernbanegade, virkede sammen i godt 20 år i Kolding, og deres portrætnegativer er den største glaspladesamling, som arkivet er i besiddelse af. Samlingen blev siden efterfulgt af Studio 14 og Inge Vedsted Larsens fotografiske virke. Tilsammen repræsenterer fotografarkiverne fra Aagaard, Knudsen og Jochumsen samt Studio 14 mere end 150 års portræthistorie fra Kolding.

I 1976 iværksatte DR den landsdækkende Billedstorm, som var et samarbejde med de lokale arkiver landet over, der skulle sikre, at den danske billedskat ikke gik tabt. I Kolding og omegn blev der også iværksat flere afleveringssteder og arkivet modtog i forbindelse med Billedstormen en række af den lokale amatørfotograf Ludvig Thomsens papirfotografier fra begyndelsen af 1900-tallet. Siden er arkivets billedsamling vokset støt med bl.a. Peter Thastums pressefoto-arkiv, der rummer Thastums fotografiske virke for Kolding Folkeblad fra begyndelsen af 1950'erne til slutningen af 1990'erne. Og Jydske Vestkysten har efterfølgende suppleret samlingen med de efterfølgende år frem til årtusindeskiftet. 50 års lokalhistorie dokumenteret gennem pressefotografernes øjne ligger hermed bevaret på arkivet.

Byens udvikling har også været et yndet motiv i den fotografiske dokumenta-

tion. Den er fortrinsvis sikret gennem en række amatørfotografer, der udover Ludvig Thomsens samling, består af Stads- og Havneingeniørens negativsamlinger samt Mogens Hansen og Gudrun Hechmanns store diassamlinger fra 1960 til 1990. Disse samlinger udgør sammen med de omfangsrige kort og bygningstegninger, som arkivet også bevarer, en spændende dokumentation af Kolding bys udvikling i det 20. århundrede.

50 års indsamling af privat materiale har således resulteret i både smukke, særegne og sjældne kronjuveler. Sammen med hele kommunens arkiv, som rummer arkivalier fra midten af 1800-tallet til i dag, er byens arkivalske skatkammer ikke blot overdådigt, men også fyldt med mange endnu ukendte juveler og skatte, som blot venter på at blive fundet, brugt og beundret. Fødselaren inviterer hermed alle til et kig ind i skatkammeret.

God fornøjelse!

OPDAGELSEN

Gennem arkivets 50 års levetid har mange samlinger fundet vej til magasinerne, hvoraf billeder af forskellig type og format har udgjort en betydelig part. Nogle af disse billeder blev indsamlet i forbindelse med den tidligere nævnte Billedstorm i 1976, og mange er kommet til siden da. De mange fotografarkiver - altså samlinger af fotografers negativer - udgør en helt særlig samling, hvor der i flere tilfælde er tale om negativer på glasplader.

Denne samlingstype er en overset skat, der mange steder ligger ubemærket hen i kældre, på lofter og på lokalarkivernes magasiner. Det er en svært tilgængelig samlingstype, da man ikke umiddelbart kan se billedernes motiver. De vejer meget, og de er skrøbelige. Derfor er det ofte her, man finder lidt ekstra plads på magasinerne. Man vælger enkelte motiver ud, skanner dem, og kasserer resten.

Det var også den skæbne Kolding Stadsarkivs store samling af glasplader stod overfor i slutningen af 2014, da et af arkivets fjernmagasiner skulle flyttes. Samlingen skulle gennemgås med henblik på at bestemme, hvilke 80%, der eventuelt kunne kasseres. Under arbejdet med identifikationen af de forskellige samlinger blev det efterhånden klart, at der var tale om komplette fotografarkiver med tilhørende protokoller. Noget der er ret usædvanligt. Det blev derfor besluttet, at alle identificerede samlinger med tilhørende protokoller skulle bevares.

Tilbage var kun en reol med blandede plader, kærligt kaldet "rodebunken". Det var i nogle frønnede trækasser, opløste papkasser og gamle cigaræsker den første del af Aagaards plader dukkede op. Der var ikke noget fotografnavn på pladerne, men de så anderledes ud. De var uregelmæssige, tøjlet så mere gammeldags ud, og selve emulsionen havde en anden farve og så på en måde tykkere ud end på de øvrige plader. Der begyndte at forme sig en mistanke om, at pladerne måske kunne have tilhørt fotograf Aagaard. Hans navn stod på døren under de andre fotografnavne, og han var den eneste, til hvem en negativsamling ikke var blevet tilknyttet. Den eneste fotograf Aagaard man kendte til i Kolding, var Dines Christian Jochum Pontoppidan Aagaard, den første fotograf i Kolding med eget atelier. Der havde tidligere været omrejsende fotografer, særligt i daguerreotypiens tid, men P. Aagaard var den første, der etablerede sig som fastboende fotograf i byen.

Det blev bekræftet via sammenligninger med kendte positiver af Aagaard, at det var tale om Aagaards plader. Der fandtes ingen protokol ved pladerne, men de havde alle en mærkat med navn, stednavn og nogle gange datering påklistret hvert enkelt billede.

På arkivet var man klar over, at denne samling ikke var en hvilken som helst samling. Men hvor unik den var, stod endnu ikke klart. Det blev besluttet, at samlingen skulle bevares, renses, scannes og registreres, og som et led i arkivets vision om åbenhed og deling, blev der oprettet en blog, hvor processen og arbejdet med samlingen kunne følges. Et blik ind bag kulisserne på arkivet. Allerførst var det dog vigtigt at afgøre, om billederne virkelig var så gamle, som først antaget. Aagaard var aktiv fra 1857-1880, og det var først i 1871, at gelatineemulsionen blev opfundet. Hvis det var Aagaards samling var der ingen tvivl om, at det måtte være kollodiumnegativer. Ved hjælp fra konservator Maja Dissing Forsom Sandahl blev denne formodning bekræftet.

Der er kun kendskab til én tilsvarende samling, Tønnies-samlingen på Aalborg Stadsarkiv. Arbejdet med at rengøre og scanne billederne blev straks iværksat, og nogle af de scannede billeder blev delt på bloggen. Dette medførte med det samme stor interesse fra brugerne, der bad om at få oplyst de navne, der stod på pladerne. Det hele udviklede sig hurtigt til et

samarbejde mellem arkivet og en række aktive brugere, der fandt oplysninger om personerne på billederne i blandt andet kirkebøger og folketællinger. Oplysningerne blev efterfølgende sendt til arkivet. På den måde blev der opbygget en database og et interaktivt kort, hvor man kan se og læse mere om personerne. Herved begyndte de gamle billeder at komme til deres ret. Fra at være et ukendt foto blev de til rigtige, levende mennesker med glæder og sorger, familier og historier – og deres historie er hermed en del af vores lokale historie i dag.

VÅDE PLADER

I mange hundrede år har man kunnet vise en aftegning af et virkeligt billede på en væg eller et stykke hvidt papir. Det såkaldte camera obscura. Men at fastholde dette billede, så man ved solens stråler kunne fastbrænde et motiv og tage det med sig, forblev uopnåeligt i mange årtier.

Efter talrige mere eller mindre succesfulde forsøg i starten af 1800-tallet, lykkedes det de to franskmænd Niepce og Daguerre at fastholde et motiv på en metalplade. Niepce døde før processen var helt færdigudviklet, men det lykkedes Daguerre at gøre arbejdet færdigt, således at han i 1838 kunne præsentere den nye opfindelse “fotografiet” for Videnskabernes Selskab i Paris. Det var et længe ventet gennembrud, der blev vel modtaget, og som mange kunne se potentialet i. Til alles held købte den franske stat derfor patentet, som den prompte gav til verdenen.

Daguerreotypien, som metoden kaldtes, kom hurtigt til Danmark, hvor man allerede kort tid efter kunne købe en dansk oversættelse af Daguerres fremlæggelse for Videnskabernes Selskab, således kunne man straks gå i gang med at bygge og bruge et kamera samt fremstille fotografier efter metoden. Det vil sige, man kunne fastholde et positivbillede af motivet foran linsen på en metalplade præpareret med sølvnitrat, som man herefter fremkaldte og udleverede til kunden i en lufttæt ramme.

Der var altså tale om et unikabillede, som ikke kunne kopieres. Metoden var dyr, men forholdsvis nem at gå til for den interesserede amatør, der da også, i mange tilfælde, først selv måtte bygge sit kamera. Det blev populært at få aftaget sit portræt med den nye teknologi, men priserne sørgede for, at det var en fornøjelse forbeholdt dem, der var relativ velhavende. Det var langt fra alle steder i landet, at der var en daguerreotypist. I stedet rejste mange fotografer rundt mellem de større købstæder og aftog portrætter i haver, på gårdspladser og lignende. Det var sådan de fleste stiftede bekendtskab med fotografiet.

Som med de fleste teknologier var også den fotografiske under stadig udvikling. Således dukkede flere forskellige metoder frem og forsvandt igen. Først i 1851 kom der et afgørende skifte over hele den fotografiske linje: Kollodiumprocessen, der åbnede op for helt nye muligheder. Med denne nye metode

blev det muligt - ikke blot at lave flere kopier af samme billede – men måske endnu vigtigere: at lave disse aftryk på papir! Et væsentligt billigere medium.

Selve processen er noget indviklet for den moderne læser, der måske knap kan huske kameraer med præfabrikerede filmruller, der efter brug blev afleveret hos en fotohandler til fremkaldelse. Men det var dog stadig så stort et fotografisk fremskridt, at det var alt besværet værd. Kameraet til kolloidumnegativer var i det store hele magen til det, der blev brugt til daguerreotypi. Dog med den undtagelse, at der var sket forbedringer i objektiverne undervejs, samt at det var mere almindeligt at købe et færdiglavet kamera end at bygge et selv.

Første skridt for kolloidumfotografen var at skære sine plader af glas. Så skulle de slibes og poleres. Når så kunden var i atelieret og kameraet stillet skarpt, kunne pladen præpareres med kolloidumblandingen. Blandingen var tyktflydende og blev hældt på, mens pladen blev holdt i hånden og derpå blev drejet, så væsken blev ligeligt fordelt på pladen. Herefter blev det overskydende kolloidum hældt af, og pladen blev sat i et bad af sølvnitrat i nogle minutter. Alt dette foregik i et mørkekammer, da der var tale om lysfølsomme væsker.

Nu var pladen klar til at blive sat i den lystætte kassette, der derefter blev båret ud af mørkekammeret og sat i kameraet. Mens pladen stadig var våd

(heraf tilnavnet "de våde plader"), blev fotografiet taget ved, at fotografen fjernede dækslet fra objektivet i det antal sekunder han eller hun vurderede var passende for en korrekt eksponering, alt efter lys- og vejrforhold, tid på dagen og året. Efterfølgende blev pladen fremkaldt i mørkekammeret og blev lakeret med ferneris. Nu var negativet klar, og et eller flere positiver kunne fremstilles ved hjælp af kontaktaftryk.

Det foregik ved, at fotografen på forhånd havde præpareret noget papir med lysfølsomme væsker (albumin), og negativet blev placeret direkte på papiret i en ramme, der holdt begge dele fast til hinanden. Rammen blev placeret udenfor i sollys, hvor fotografen løbende kunne holde øje med fremskridtet. Når billedet blev vurderet klart, blev det fremkaldt og behandlet med kemikaliet bromklorid.

Positivet havde samme størrelse som negativet og blev udleveret til kunden klistret på et stykke pap – ofte med fotografens logo og navn påtrykt bagpå.

MALEREN

Den 16. august 1807 fødtes i Kolding et drengébarn, der fik navnet Dines Christian Jochum Pontoppidan Aagaard. Han var den fjerde Dines Pontoppidan Aagaard, som Jacob og Magdalene bragte til verdenen, dog den første der overlevede barndommen.

Barndommen i Kolding ved vi ikke meget om, udover at hans far havde sin købmandsgård lige udenfor Sønderport. Den unge Dines, der i øvrigt gik under navnet Pontoppidan, kom som ung i lære som maler. Som 19-årig blev han i 1826 optaget på "Det Kongelige Academie for de skønne Kunster". Han tilbragte herpå de næste knap otte år på gipsskolen, hvor han tegnede af efter statuer. Han avancerede aldrig til modelskolen, hvor man tegnede efter levende modeller. I stedet indløste han i 1835 borgerbrev som maler i Kolding. Et erhverv han bestred det meste af sit liv. I 1837 giftede Aagaard sig med kusinen Rasmine og kort tid efter brylluppet købte

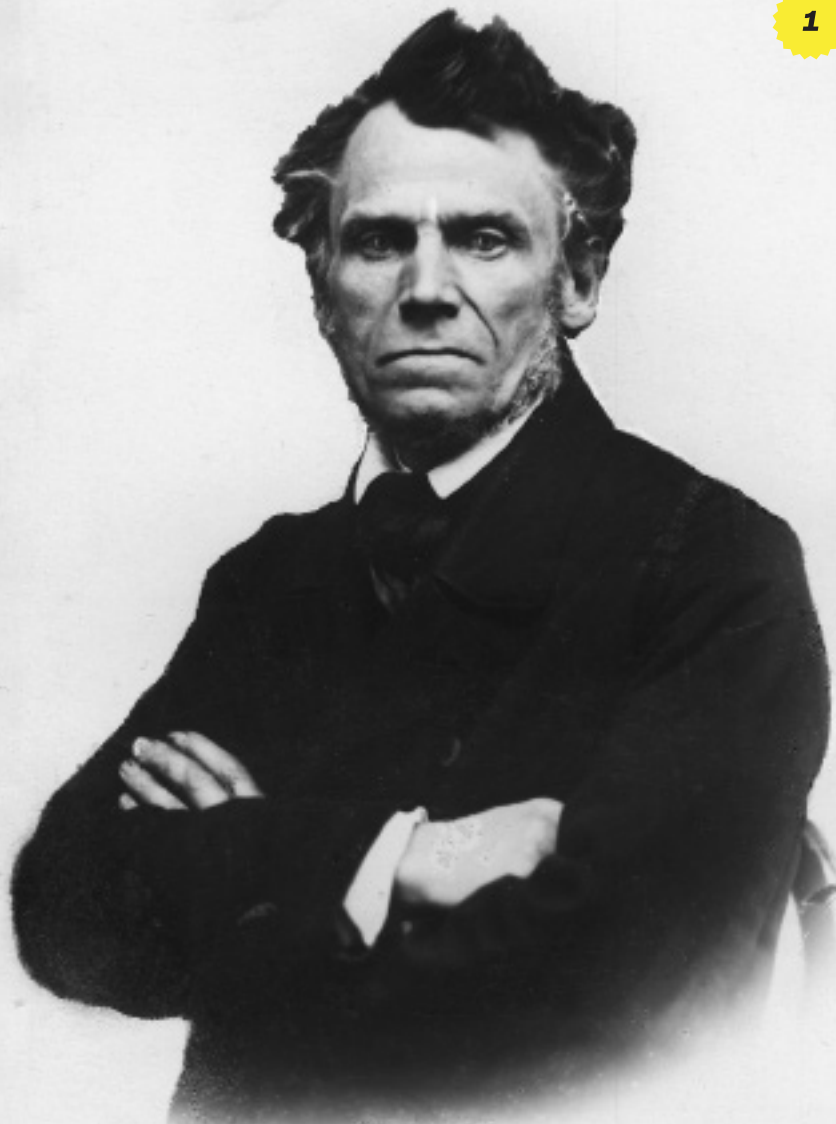
FAMILIEPORTRÆT AF AAGAARDS FAMILIE OMKRING 1850.

han den gamle borgmestergård på Rendebanen, hvor han og Rasmine sammen fik tre børn; Thora, Børge og Frederikke. Her ernærede han sig som maler indtil 1857, hvor man i Kolding Avis kunne læse, at han havde indrettet byens første fotografiske atelier i sin ejendom på Rendebanen. Og det er hér vores historie begynder.

Det er uvist, hvor Aagaard har lært fotografhåndværket og af hvem. Måske har han lært noget af tidens omrejsende fotografer. I juni 1850 fremgik det af Kolding Avis, at en fotograf optog daguerreotypier i Aagaards have, hvor han også tilbød "grundig undervisning i at daguerreotypere". Så her har Aagaard i hvert fald set et fotoapparat og måske fået undervisning i et bruge det. Om det er i denne forbindelse Aagaard kastede sin interesse på fotokunsten, ved vi dog ikke. I 1857 annoncerede han imidlertid med eget atelier, og han har på dette tidspunkt fuldt ud behersket kollodiumteknikken. Mellem 1857 og 1880 tog han billeder af et bredt udsnit af befolkningen i Kolding og omegn, og på negativerne påklisterede han et navnemærkat med navn og stedsangivelse. Det er disse negativer, som nu er blevet genopdaget.

Fra 1870 var det sønnen Børge, der bestyrede gården og åbnede en materialhandel. Aagaard var fortsat aktiv som fotograf indtil 1880, hvor han bosatte sig i København og blev til sin død den 6. august 1899 – 92 år gammel.

1

FOTOGRAF DINES CHRISTIAN JOCHUM PONTOPPIDAN AAGAARD

BAGTÆPPE

I 1840 var der 2.611 indbyggere i Kolding by, men i de kommende årtier voksede byen eksplosivt. I 1880, da Aagaard forlod byen, var byens indbyggertal nået 7.141. I disse år ændrede byen sig drastisk. De første større industri-virksomheder begyndte at etablere sig, byen fik ny havn i 1843, og jernbanen blev etableret i 1866. Ligeså fik byen flere nye skolebygninger og ikke mindre end to nye rådhus i 1839 og 1875. En lignende udvikling kunne konstateres i de omgivende herreder Brusk og Nr. Tyrstrup, hvor indbyggertallet voksede op mod 50 procent. Trods krige og enkelte økonomiske kriser var der altså tale om en region i vækst.

Den voldsomme befolkningsvækst og udvikling gav grobund for et betydeligt kundegrundlag for en driftig fotograf. Aagaards kunder kom fra Kolding og opland – enkelte endda så langt væk som Als. Det var mennesker, der få år forinden havde oplevet treårskrigen og slaget ved Kolding i 1849, der havde

tvunget mange til at flygte fra hus og hjem til kampene var ovre. Det var de samme mennesker, der i 1864 måtte se grænsen skille familier og venner. Det er derfor bemærkelsesværdigt, at Aagaard gennem hele sin virkeperiode havde kunder fra begge sider af grænsen. Det var gårdmænd og daglejere, håndværkere, købmænd og tyende. Høj og lav.

Prisen for et billede i visitformat var, hvad der dengang svarede til en gennemsnitlig arbejders dagsløn. Det var ikke noget, man fik gjort hver dag, men stort set alle havde nu råd til at blive fotograferet mindst én gang i livet. At dømme ud fra de mange billeder var konfirmation og forlovelse yndede lejligheder at få forevigt. Dertil var familien et populært motiv. I samlingen findes også billeder, der skiller sig ud enten ved at være mærkelige, sjove, skøre eller blot noget andet end forventet.

Hensigten med denne bog er at vise et udsnit af Aagaards billeder, ikke blot, som de ser ud i dag, men som de så ud dengang. Derfor er der digitalt fjernet de værste ridser og skader, som er tilkommet gennem de sidste 150 år. Den fotografiske teknik og Aagaards talent kommer på denne måde forhåbentlig til sin ret.

Billederne er unikke, men hvad der også er unikt, er den måde, som bogen her er blevet til i et tæt samarbejde med slægtsforskere over hele landet.

Nogle billeder er af identificerede personer, som vi derfor kan fortælle kortere eller længere historier om, andre har vi kun navnet på, mens der endnu er nogle, som er ukendte. Fælles for dem alle er, at de rent visuelt taler til os i dag. Efter bogens udgivelse er arbejdet med Aagaard-samlingen langt fra slut. Man vil stadig kunne følge med på bloggen og de sociale medier, hvor alle sider af arbejdet med den unikke samling deles.

Aagaards billeder formidler regional, national og europæisk historie, set gennem enkeltindivers øjne – og er en del af vores fælles historie. Fotografierne er en vedkommende, gribende og helt igennem autentisk måde at opleve historien på. Intet er helt så sort og hvidt, som det fremgår af historiebøgerne. Intet helt så ligetil. Det er mennesker, som har levet i en grænseegn i omvæltningernes tid – en tid som har sat sine spor i det enkelte menneske.

Det er her det moderne Danmark fødtes, her kampene om danskheden, og hvad den betød, blev udkæmpet og hvor bønder kom på højskole, og præster blev skubbet af pinden. Men det er også her livet gik sin vante gang. Landbrugene blev passet, markederne blev afholdt, håndværkere blev udlært, par blev gift og børn blev født. Alt imens dampmaskinerne gjorde deres indtog, jernbanen kom til byen og flere end nogensinde før flyttede fra land til by.

A black and white photograph of two men in dark suits sitting at a table. The man on the left is looking towards the camera, while the man on the right is looking down. The text 'DE INDFLYDELSERIGE' is overlaid in large, bold, yellow capital letters across the middle of the image.

DE INDFLYDELSERIGE

Borgmesteren

Billedet af Monrad med familie er ikke skannet direkte fra glaspladen, men i stedet fra den originale fremkaldelse. Vi har endnu ikke fundet pladen mellem Aagaards negativer, men da motivet er betydningsfuldt, har vi valgt at medtage det alligevel.

Martin Anton Monrad var borgmester i Kolding i årene 1858-76, og da billedet er taget omkring 1868, blev han altså fotograferet hos Aagaard i sin tid som borgmester.

Monrad var søn af sognepræst Hans Christian Monrad og blev i 1858 gift med Wilhelmine Camilla Simmelkiær, med hvem han fik seks børn. På billedet ses de tre ældste: Vilhelmine Antonette, Erik Einar og Alma Maria Rosalina. Senere kom også Helga, Mathilde og Ellen til.

Den fremtidige borgmester begyndte karrieren på Sorø Akademi, og efter at have taget juridisk embedseksamen var han frivillig i felttoget i 1848. I 1849 blev han auditør, det vil sige juridisk sagkyndig, og senere overauditør i hæren. Det var fra en stilling som tjenestegørende ved Garderhusarregimentet, at han den 12. december 1858 af kongen blev udnævnt til borgmester, byfoged og by- og rådstueskriver i Kolding.

Peter Eliassen skriver om Monrad, at han var en ”flink, retsindig, gennemdannet mand, der vandt sympati.”

Monrads tid som borgmester i Kolding var kendetegnet af en voksende politisk interesse fra byens borgere og ikke mindst af nederlaget i 1864. Kolding var besat af først preussiske og siden østrigske tropper i perioden 18. februar til 25. november 1864.

I forbindelse med besættelsen nægtede Monrad at efterkomme den preussiske kommandants store krav til rekvisitioner. Det resulterede i, at Monrad sammen med ni andre embedsmænd blev arresteret og fængslet i

Rendsburg i seks uger under kummerlige forhold. Da Monrad kom tilbage, havde østrigerne overtaget preussernes besættelse af Kolding. De østrigske tropper stillede også store krav til byen, men befolkningen kom bedre overens med dem end med preusserne.

Det var også i Monrads borgmestertid, at Kolding Gasværk blev bygget (1861), og den længe planlagte jernbanelinje blev etableret (1866). Det var Monrad, der besluttede at banegården skulle ligge, hvor den ligger, tæt på havnen. Hans mangeårige rival i bystyret, formanden for Borgerrepræsentationen H. H. Grau, foretrak en placering for enden af Låsbygade, i den del af byen Grau selv havde store økonomiske interesser i.

Ved kommunalreformen af 1. januar 1869 ændredes bystyrets struktur, og den nye stil passede ikke Monrads rolige og pertentlige gemyt, hvilket nok var årsagen til, at han skiftede borgmesterkæden ud med jobbet som herredsfoged i Nørvang-Tørrild.

Bankdirektøren

Manden til venstre på billedet, Jens Peter Nielsen blev fotograferet to gange. Først sammen med en ven eller slægtning, om hvem vi kun ved, at hans navn var K. Larsen, senere alene i halvprofil.

Jens Peter Nielsen ved vi en del om, for han blev nemlig bankdirektør i Kolding Folkebank, som han også var initiativtager til. Da han blev fotograferet af Aagaard, boede han på slægtsgården Naalebjerggaard i Almind, som han senere overtog og drev sammen med hustruen Else Marie. De fik sammen syv børn: Niels, Helene, Søren, Jes, Johanne, Ejner samt sønnen Christian, der ikke overlevede barndommen. Jens Peter Nielsen ejede Naalebjerggaard fra 1876 til sin død i 1909. På Kolding Stadsarkiv findes Jens Peter Niensens personarkiv.

Nielsen og K. Larsen (Almind) 97

Pastoren

Pastor Topsøe havde sine to døtre med til fotografen en dag i 1871/72 kort efter hans udnævnelse til sognepræst i Hejls og Vejstrup, den første grundtvigianske af slagsen.

Frederik Vilhelm Wolfgang Topsøe var uddannet på Metropolitanskolen og blev derefter teologisk kandidat. I 1866 søgte han forgæves at blive valgt til Folketinget i Præstø Amts første kreds.

Han blev beskrevet i sin samtid som "en stille mand, bramfri og beskeden". Han talte sønderjydernes sag, og kæmpede for "danskhedens sag".

I 1863 blev han gift med Frederikke Hall, med hvem han fik fem børn: Peter, Caroline, Ingeborg, Thyra og Johanne.

Pastor Topsøe (Hensl. 1871)

Vi er kun stødt på billederne af Caroline og Ingeborg, men det er muligt, at der også gemmer sig et billede af Peter og hustruen Frederikke. De to yngste børn var endnu ikke født, da billederne her blev taget.

Caroline forblev ugift livet igennem, men efter faderens død i 1900, flyttede hun sammen med lillesøsteren Thyra til Sorø, hvor de gennem mange år havde et godt hjem for skolesøgende akademielever.

Ingeborg blev samme år gift med handelsgartner i Vallekilde Aksel Peter Kragh. Sammen fik de to drenge Yngve Wilhelm Topsøe Kragh og Svend Dyre Topsøe Kragh.

ребенка Марии (Мария II) Каролина Юлиана (Кейтлин)

Kaptajnen og byggematadoren

Kaptajn Jens Brandt Høffding, født i 1796, havde sejlet på Vestindien, hvor han tjente til at kunne købe den store gård Refsø i Sommersted, som han solgte, hvorefter han slog sig ned i Kolding – først ved torvet siden på det nordøstlige hjørne af Fredericiagade og Jernbanegade.

Nogle af pengene investerede Høffding i 1847 i købet af Slotshaven den gamle urte- og køkkenhave, der i fordums tid var Dronning Dorotheas hjertebarn. Han opkøbte grunden sammen med stadshauptmand J.S. Borch, og i 1850 overtog Høffding Borchs andel. Her udstykkede han byggegrunde og anlagde en gade tværs gennem den gamle have. Gaden blev opkaldt efter ham selv og er i dag den del af Jernbanegade, der strækker sig mellem Slotsgade og Fredericiagade.

3

Høffding og konsul H.H. Grau var Koldings to store bygge-
matadorer. Tilsammen ejede de store dele af byens
bygningsmasse, hvilket tydeligt ses af de mange udlej-
nings-, købs- og salgsannoncer indrykket i lokalavisen i
perioden. Mens Høffding boltrede sig i den tidligere urte-
have, byggede Grau primært i byens vestlige ende.

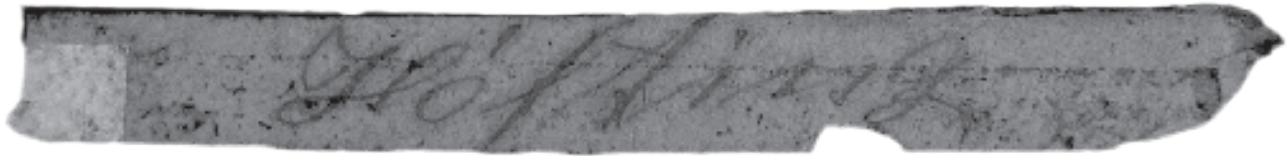
De to herrer var efter sigende samarbejdspartnere i
starten, men blev uopretteligt uenige om Høffdingsgades
forlængelse til Akseltorv.

Det lykkedes Høffding at komme igennem med sit projekt
i 1877, hvor Høffdingsgade efter flere års debat blev
forlænget til Akseltorv under navnet Nygade. I 1891 blev
Nygade, Høffdingsgade og Jernbanevejen endvidere om-
døbt til det nuværende navn Jernbanegade.

Høffdingsgades første markante bygning, klubhuset for
selskabet Enigheden, blev opført 1856-57 på gadens
nordside. De udstykkede grunde fyldtes hurtigt, navnlig
efter gennembruddet til Akseltorv, og kvarteret er i dag
en vigtig del af Koldings bymidte.

Udover byggeriet beskæftigede Høffding sig desuden som pengeudlåner. Erhvervsdrivende og andre kunne blandt andet låne penge med pant i deres ejendomme, en praksis, der muligvis skaffede Høffding mere fast ejendom til samlingen.

Høffding døde i 1873, men allerede omkring 1860, hvor billedet er taget, var han en mand med en del år på bagen.

Svigerinden

Martha Bergholt, gift med skolelærer og kirkesanger Jacob Frederik Bergholt i Taps. Hun er kommet med i afsnittet om de indflydelsesrige på grund af det indtryk, hun gjorde på en ung skolelærer på frierfødder i 1864.

I julen 1864 drog den unge skolelærer Evald Tang Kristensen på frierfærd. Den udkårne var kusinen Frederikke Duedahl. Derfor gjaldt det om at vinde accept hos den kommende svigerfar, som for nylig var gået på pension og boede på aftægt hos Frederikkens søster Martha og hendes mand, skolelærer Jacob Frederik Bergholt, i Stenderupskov lidt uden for Kolding.

Danmarks store folkemindesamler var således Martha Bergholts svoger. Og han fortæller i sine "Minder og

Oplevelser” netop om familien og besøgene i Taps – og han kunne især godt lide Martha Bergholt. Især mindedes han en fantastisk jul, han holdt med lærerfamilien, der var indbegrebet af familiær idyl, hvad han ikke var forvænt med fra sin egen barndom.

Evald Tang Kristensen blev godkendt af familien, og parret blev gift og levede lykkeligt til deres dages ende. I hvert fald indtil Frederikke døde i barselsseng under dramatiske omstændigheder. I de følgende måneder gik Evald Tang Kristensen fortvivlet og utrøstelig omkring i en slags dvale-tilstand. Lige indtil han i julen 1867 blev opfordret til at besøge en gammel kone, som kunne muntre ham lidt op. Hun var nemlig god til at synge viser.

Evald Tang Kristensen lyttede, skrev teksterne op – og var fuldstændig bjergetaget. Dette var jo guld fra gamle dage, brudstykker af middelalderlige sange overleveret mundtligt fra generation til generation, som nu var godt på vej til at forsvinde. Sådan gik det til, at han fik sig sit kald, en livsgerning, og i 1871 udgav han sit første værk om jyske folkeviser.

Trapholts farfar

Johannes Hansen Lind, født 1846, gårdejer på Meyersminde. Billedet er fra omkring 1864, derfor må han være ca. 18 år, da billedet blev taget.

Johannes var far til tandlæge Gustav Johannes Lind, der i en ung alder skrev en slægtsbog om familien Lind og var i det hele taget meget optaget af slægtsforskning, et emne han siden skrev flere bøger om.

Udover tandlægearbejdet (med speciale i kæbeabnormaliteter og forebyggelse af tandsygdomme) samt slægtsforskningen oprettede han også i 1972 den selv-ejende institution Trapholtfonden, der som bekendt blev til Kunstmuseet Trapholt.

Vi fandt hermed Trapholts farfar i vores samling af Aagaards
negativer!

På Kolding Stadsarkiv findes Johannes Hansen Linds
personarkiv, der blandt andet består af erindringer, skuds-
målsbøger, korrespondance. En ren skat for slægtsforskere,
og mon ikke sønnens interesse for samme, er grunden
til, at vi i dag har alle disse dokumenter til rådighed.

Mølleren og erhvervsmanden

Peter Jørgen Gøhlmann var en af de betydeligste erhvervsdrivende i Kolding i 1800-tallet. Hans far var garver i Haderslev, og det blev han også selv. Således slog han sig som 22-årig ned med borgerbrev som garver i 1831 i Kolding. Han etablerede sig i Låsbygade, hvor han byggede en, efter tidens forhold, stor gård.

Han udvidede hurtigt forretningen med teglværk, kalkbrænderi, saltkøgeri, cindersbrænderi og mølle!

Som bygherre opførte han hovedparten af husene på østsiden af Langelinie og de fleste af husene på den nordlige side af Blæsbjerggade.

Gøhlmanns Mølle lå på Nørre Banke, som det hed

dengang, og var indrettet til både vind- og dampkraft. Han drev også et par landejendomme i Ejstrup og forsøgte sig som skibsreder.

Han var af tysk oprindelse, en omstændighed der næppe har vundet ham nemme venner i en tid med stærke nationale modsætninger mellem dansk og tysk.

Det fortælles da også, at han færdedes i selskab med to store hunde, der kunne indgyde respekt.

Omkring 1880 solgte Gøhlmann sin ejendom på Nørre Banke og flyttede ned til ejendommen "Skandinavien" i nuværende Toldbodgade, hvor han boede til sin død i 1884.

DE FATTIGE OG TJENESTEFOLK

Tyende og fattiglem

Maren Klausen Due, født 1852, blev i 1875 gift med tjenestekarl Jens Nielsen Damberg. I folketællingen 1860 stod hun opskrevet som fattiglem. I 1880 boede hun dog igen sammen med sin mand Jens, stadig i Sdr. Stenderup. Hendes erhverv var angivet som pige, mens hans var angivet som tjenestekarl.

Livet i det nederste samfundslag kunne være noget omskifteligt. Det var ikke ualmindeligt at skifte livet som indsidder, husmand eller tyende ud med sporadiske ophold på fattiggården. Men modtagelse af fattighjælp og særligt ophold på fattiggården, bragte mange konsekvenser med sig.

Maren Klausen Due (Sdr. Stenderup)

Nissens piger

På navnemærkaten står der blot: "Nissens piger". Man kan forestille sig, at der var tale om en stolt arbejdsgiver, der viste "sine" piger med deres arbejdsredskaber frem.

Nissen var Eskild Nissen af Langholtgård. Ved folketællingen 1870 var han lige død og havde efterladt sin anden kone som enke efter kun et års ægteskab. De havde ifølge folketællingen 1870 fire tjenestepiger i husholdningen, dog står den ene tjenestepige opført som værende 57 år gammel, så hun kan ikke være en af de afbildede. Måske har der været en udskiftning mellem folketællingen og det tidspunkt billedet blev taget.

Tre af tjenestepigerne på billedet formodes at være: Kirstine Margrethe Vind, 28, Kristine Rasmussen, 20,

og Enger (Inger) Svensen 23. Den fjerde må være en ny pige. Hvem der er hvem, ved vi desværre ikke.

De fire tjenestepiger med redskaber i hånden indtager en særlig plads i Aagaards samling. Der findes en del billeder af tyende, men dette er, indtil videre, det eneste hvor hele husholdet er opstillet til fotografering sammen – endda i arbejdstøj og med arbejdsredskaber.

En fattig familie

Anne Marie Greig, født omkring 1848, er den unge kvinde på fotografiet. Hun var datter af daglejeren Christen Villadsen Greig og Marie Jensen Kjær. Hun kom til verden som den ældste i flokken på mindst 8 børn, der var født i perioden frem til 1868.

I Kolding fattigprotokol kan man i december 1877, da familien første gang søgte om fattighjælp, læse, at familien "uafbrudt og frivilligt siden 1848" havde opholdt sig i byen.

Familien Greig var ikke rige. I mange år klarede familien sig dog igennem tilværelsen uden hjælp. Men det blev dårligere tider, og Anne Maries far ansøgte første gang i december 1877 Kolding Fattigudvalg om hjælp til huslejen "for Fjerdinger", en fjerdedel af huslejen, der årligt var

på 72 kr. Han blev bevilget 18 kr. Det er i fattigprotokollen noteret, at han kun havde et barn hjemmeboende i 1877. Sidste gang faderen blev nævnt i fattigprotokollerne var i 1882. Selv bevillingen på 1 kr. i april 1880 til træsko blev nøjsomt noteret.

Endnu værre gik det imidlertid Anne Maries yngste lillebror, Vilhelm Christensen Greig, f. 1853, der allerede i 1880 var havnet som fattiglem på Kolding Fattiggård. Lillebroren, der levede en omflakkende tilværelse, var ofte nævnt i fattigudvalgets protokoller, og kostede byen en del penge gennem årene.

Om Anne Marie Greig vides, udover at hun er dukket op på et Aagaard fotografi, at hun i 1868 og 1870 var tjene-
stepige i Kolding. Desværre forsvinder hun ud af kilderne. Det sidste spor efter hende er faktisk Aagaards billede.

Man kunne fristes til at tro, at familien Greig havde ramt samfundets bund med fattighjælp og omflakkende tilværelser. Men de trange tider fik ikke lov til at vare ved. I 1880'erne var Greig familien flyttet væk fra Kolding. Allerede i 1869 var Anne Maries bror Jens flyttet til

Anna Greig (hol. Eb. 1871)

København. Han etablerede sig her som detailhandler, og ifølge en avisannonce fra starten af 1900-tallet indenfor "brugte klædninger til Kellner og Tjenerbrug" i Kompagnistræde 21. I samme ejendom boede udover broderen også deres mor.

Også andre af Anne Maries søskende beskæftigede sig med detailhandel i København. To af dem rejste ifølge udvandrerarkivets protokoller til New York i starten af 1900-tallet.

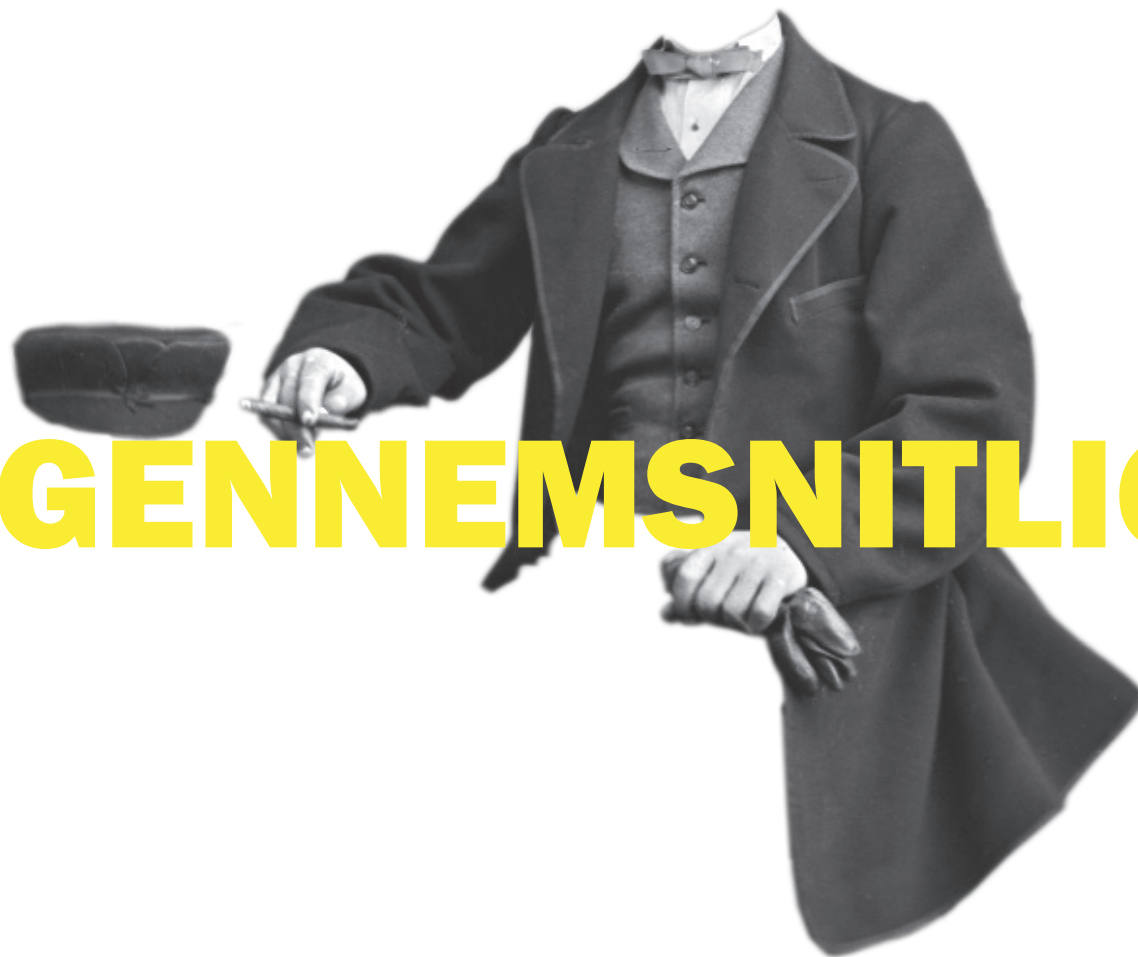
Kludesamleren

Poul Jepsen Bekker, født 1828, og hans hustru Else Marie Jepsen, født Bertelsen. I folketællingen fra 1880 var hans erhverv angivet som "kludesamler".

Kludesamlere levede af at samle gamle klude ved at gå fra dør til dør, købe dem billigt eller at finde de udtjente stofstykker i affaldsdynger og andre opportune steder.

Kludene blev købt af en papirmøller, der brugte dem til papirfremstilling. På trods af, at kludesamleren skulle have myndighedernes tilladelse til at samle klude i et givent område, havde de ofte ikke det bedste ry. Beskyldninger om tiggeri og tyveri var hverdagskost.

Poul Jepsen / Aagaard Markt

DE GENNEMSNIITLIGE

Fr. Petersen

Damen på billedet ved vi ikke meget om, heller ikke om hun var gennemsnitlig eller almindelig. Når hun er medtaget i denne gruppe skyldes det, at hun repræsenterer mange af de fællestræk, der går igen i flere af Aagaards portrætter.

Fælles for alle Aagaards kunder var, at de uden tvivl præsenterede sig selv i deres bedste tøj, det mest sirligt opsatte hår og mest moderigtige tilbehør. De sort-hvide billeder gør det svært for os at fornemme de mange forskellige farver særligt på kvindernes kjoler, men også mændenes veste kunne være farvestrålende. Mønstret på denne kjole ses dog tydeligt! I samme periode gjorde ny teknologi det også muligt at fremstille mange nye og spændende stoffer.

Kjoler

Navnemærkaten er helt ulæselig. Derfor kender vi ikke kvindens navn, men billedet er imidlertid et eksempel på de store, flotte kjoler kvinderne lod sig fotografere i. Hvad farven har været, kan vi kun gisne om.

Sort og hvid var de mest populære farver til stadstøjet, hvilket måske virker lidt konservativt i dag. Men det krævede noget at holde sort sort, og hvidt hvidt, så der var stor signalværdi i en kulsort kjole eller kridhvid bluse. Hverdagskjolerne var i de fleste tilfælde af uld og gerne beskyttet af et forklæde.

Katrine Krestjansen

Her kender vi heller ikke andet end kvindens navn. Hvem hun end var, så ser hun på en måde meget moderne ud. Måske det er noget ved hendes holdning eller hendes blik?

Katrine Krestjansen 72

Lærer Langkær

Anders Jensen Langkær, født 1825 i Gaurslund, søn af skolelærer Jens Jensen Langkær og Maren Kirstine Andersdatter. I folketællingen 1860 stod han opført som lærer og klokker i Kolding.

Lærer Langkær var lærer på Friskolen fra 1852 frem til sin død i 1871. Her arbejdede han blandt andet sammen med den kendte og elskede Chresten Berg. Det var også Langkær, der sammen med en kollega videreførte den aftenskole for håndværkere, de havde startet sammen med Berg. Skolen var forgængeren for Teknisk Skole, i dag Hansenberg.

I folketællingen fra 1860 ses det, at han var gift med Mathilde Agate Hansen, der var 32 år. De fik fire børn

mellem 1860 og 1870, hvilket fremgår af folketællingen fra 1870, hvor det også ses, at han på dette tidspunkt boede på skolen.

Langkjær var i 1852 genstand for en kontrovers i Kolding Avis. Her blev han beskyldt for at udøve “nederdrægtig prygl” af eleverne. Han svarede dog igen på anklagen og nægtede på det bestemteste, at det skulle være tilfældet. Vi må lade tvivlen komme ham til gode.

Årsagen til billedets dårlige kvalitet skyldes, at Aagaard tilsyneladende har mistet den originale glasplade. I stedet har han på et tidspunkt affotograferet den originale fremkaldelse, hvilket er den glasplade, der i dag indgår i samlingen.

Commis

Den unge mand på billedet var C. Honoré, commis. Ved første øjekast ser han knap nok gammel nok ud til at være konfirmand, men skal vi tro navnemærkaten, var han altså commis, hvilket vil sige, at han var butiksekspedient.

Der er dog den mulighed, at navnet på mærkaten var hans faders. I så fald er der nok tale om et konfirmationsbillede. Fin ser han ud, med cigar, kasket og handsker i hånden.

Commis C. Honoré

Joachim Ehlers

Joachim Ehlers, født ca. 1804 i Holsten og gift med Cathrine Schröder, født ca. 1806 samme sted – ligesom deres fire børn.

De er formentlig kommet til Gesten mellem 1850 og 1855, idet de først optræder i sidstnævnte folketælling.

Familien med de fire børn Joachim Henrik (22 år), Line Cathrine (16 år), Johanne Margrethe (12 år) og Hans Vilhelm (4 år) boede i Vester Gesten på en gård.

Joachims hustru Cathrine døde 15. december 1857. I folketællingen fra 1880 fremgår det, at den ældste søn Joachim Henrik har overtaget gården, og den aldrende Joachim boede der som aftægtsmand.

Handwritten text on a vertical strip of paper, likely a name or address, possibly reading "H. J. van der Grinten".

Søgaard Højskole

Der findes blandt Aagaards billeder en del elever fra Søgaard Højskole. Højskolen blev oprettet i 1865 på en gård lidt udenfor Vamdrup. Initiativet til Søgaard Højskole kom fra en gruppe gårdejere som modsvar til den grundtvigianske højskolebevægelse, ligesom den skulle fungere som støtte for de danske i Slesvig - derfor placeringen nær Kongeågrænsen.

Herrerne på gruppebilledet var Iver Hansen og Hr. Tindgaard, den tredjes navn er ikke oplyst. På det modstående billede var Iver Hansen fotograferet alene.

Drivkraften bag oprettelsen var Lensbaron G.F.O. Zytphen-Adeler, og formålet med højskolen skulle være "at bibringe landbostandens confirmerede ungdom en videregående

Iver Hansen (Søgaard Højskole)

undervisning i de almindelige skolefag samt sådan kundskab i naturvidenskaberne og landøkonomien mm. som kan komme dem til nytte i deres fremtidige stillinger som agerbrugere.”

Søgaard Højskole eksisterede kun i 23 år (fra 1865-1888). Frem til 1876 var det D.H. Roos, der var forstander, herefter overtog H.A. Brammer frem til 1884. Begge de herrer havde været lærere i Slesvig, men var blevet forvist derfra. Fra 1884-1888 overtog Elise Lindberg, og den 2. maj 1884 blev der åbnet for optag af piger på højskolen.

Søgaard Højskole, Askov Højskole og Højskolen i Brørup blev alle tre oprettet med ønsket om at være ”danskhedens skole nær grænsen”. I dag er kun Askov Højskole tilbage.

Garver Petersen

Herren med den høje hat, fløjskrave og cigar ser måske ikke så gennemsnitlig ud, men erhvervet som garver var dengang ret almindeligt. Garverierne lå som regel i ud-kanten af byen, da processerne afgav en kraftig aroma.

Augustinus Sørensen

Augustinus Sørensen, født 1840, ejede i årene 1864-1867 en gård i Gelballe.

I en levnedbeskrivelse skrevet i forbindelse med modtagelsen af Dannebrogsmændenes Hæderstegn i 1909 skrev han:

”Straks jeg kom hjem fra Krigen, forlovede jeg mig med Pigen Kjerstine Dahl, og 15. December samme År giftede vi os. Vi købte en lille Gård på 22 Tdr. Land i Gjelballe, Skanderup Sogn, Sydvest for Kolding, og der boede vi til 1. April 1867, da vi flyttede hertil Dons i Alminde Sogn, 1 Mil Nord for Kolding.”

Augustinus var gift to gange. Vi kender kun navnet på hans første ægtefælle Ane Kjerstine Dahl. Ægteskabet var barnløst.

Han stillede op til folketinget tre gange og var meget aktiv i lokalpolitik. Vi kan konkludere ud fra navnemærkatet, at billedet må være taget mellem 1864 og 1867, medens han var bosat i Gelballe.

DE KONFIRMEREDE

Jernstøberens søn

Lauritz Christian Walthersdorff, søn af jernstøber Christian Walthersdorff.

Den unge Lauritz ses på billedet i sit flotte, nye konfirmationstøj og med guldkæde til lommeuret, der muligvis var en konfirmationsgave.

Vi kan følge Lauritz lidt længere op i hans unge år. På et senere billede, taget hos en anden Kolding-fotograf efter Aagaards tid, optræder han nemlig med tre kammerater og deres væltepeter-cykler!

I 1876 blev Lauritz konfirmeret, den vigtigste begivenhed i et ungt menneskes liv i denne periode. Konfirmationen var afslutningen på skolegangen for de fleste – og adgangs-

givende til arbejdslivet for alle. Det var en slags eksamen til livet, og hvis man ikke bestod, kunne man ikke få en plads eller et job, så man kunne forsørge sig selv.

For nogle var konfirmationsattesten adgangen til en lærerplads, for andre den første indførelse i den skudsmålsbog, der fulgte alle tyende med plads udenfor fødesognet. Udover konfirmationsattesten opførtes også vaccinationer, flytninger og vidnesbyrd fra præsten.

Zorenstöver Waltersdorf

Pigen fra Nagbøl

Om pigen på billedet ved vi blot, at hun er fra Nagbøl og fotograferet af Aagaard i 1871. Navnet er skrevet som "Nelsen", men de fleste ville nok stave det Nielsen.

Alderen og tøjet taget i betragtning, er der med meget stor sandsynlighed tale om et konfirmationsbillede. Læg mærke til kjolen, der er en "rigtig" voksenkjole, og ikke en af de kortere lillepigekjoler, vi ellers også ser på Aagaards billeder.

Konfirmationen var for mange første gang, man fik et sæt rigtigt voksentøj. Vel meget passende, da det var nu, man skulle ud i verden og forsørge sig selv.

Miss Helen McVoy

Maler Holstes datter

Hedevig Marie Holst, født 1853 i Kolding.
Ifølge kirkebogen blev hun konfirmeret i 1867.

Hendes far var malermester Jens Marius Holst, gift med
Inger Marie Jacobsen. I 1860 havde familien seks børn,
to lærlinge og en tjenestepige.

Marie Holst (maler Holst's datter)

Konfirmanderne fra Landerupgaard

At konfirmationen var en meget vigtig livsbegivenhed og som sådan en god anledning til at få taget et fotografi, viser den store samling af billeder af konfirmander fra opdragelsesanstalten Landerupgaard med stor tydelighed.

Landerupgaard var en opdragelsesanstalt for "forsømte og vildledte drenge". Denne betegnelse dækkede over mange forskellige foreteelser, fra kriminelle handlinger og at være født under uheldige omstændigheder til et hårdt og uværdigt liv.

Anstalten optog drenge i alderen 7 til 14 år, og for de heldige var konfirmationen billetten væk fra anstalten og ud i livet.

Livet på Landerupgaard var hårdt og ofte fyldt med tæsk og andre ubehageligheder. Trods den hårde behandling blev der dog sørget for konfirmation, konfirmationstøj, fotografering hos Aagaard samt tilmed en ikke ubetydelig håndskilling til brug ved udflugten til Kolding for at blive fotograferet.

De efterfølgende billeder af Landerupgaard-drengene er alle affotograferinger fra Aagaards originale fremkaldelser, der befinder sig i Rigsarkivet i Viborg, og som vi endnu ikke har fundet de originale glasplader til.

Det var ikke alle drengene, der slap væk fra Landerupgaard efter deres konfirmation. Hvis drengene ikke kunne passe deres angivne plads ved et landbrug, som lærling eller til søs efter konfirmationen, blev de sendt tilbage til Landerupgaard. Også ved tyveri, bortløb eller lignende var konsekvensen en tilbagesending. Men personalet på anstalten kunne også erklære en dreng for "ikke egnet", i hvilket tilfælde han måtte blive tilbage på Landerupgaard, indtil han blev dømt klar til at kunne komme i lære – eller måske til søs.

Georg Albert Christensen (tv. forrige side) og Anders Pind Mohr (th. forrige side) blev begge konfirmeret i 1878. Men i 1880 var de begge stadig at finde som elever på Landerupgaard. Georg var søn af en snedkersvend i København, og Anders af en husmand i Gundestrup. Grunden til deres anbringelse på Landerupgaard kendes ikke, ej heller grunden til deres tilbageholdelse.

Mange af drengene kom fra meget trange kår, dårlige familiesituationer og med meget i baggagen allerede ved ankomsten.

Karl Peter Olsen (tv. modstående side), søn af "fattiglem Hornbeks fraskilte hustru Ane Marie Hansen i Maribo og udlagt barnefader ungkarl Ole Pedersen". Nok ikke den nemmeste start på livet i sidste halvdel af 1800-tallet.

Jens Peter Svendsen (th. modstående side) blev, som mange af drengene på Landerupgaard, født på Den kongelige Fødselsstiftelse, hvor mødre kunne føde anonymt. Moderen fik en kæde om halsen med et nummer, og når barnet blev født, fik det sit eget nummer.

Jens Nielsen, der ses her, var nok en af Landerupgaards mest kendte eller nærmere berygtede elever. Hans vej til skafottet, hvor danmarkshistoriens sidste øksehug fandt sted, er beskrevet af Poul Duedahl i en artikel i Koldingbogen 2014.

Han startede livet på Brokøb Fattiggård ved Jyderup på Sjælland, hvorfra han stak af som ni-årig, da han var træt af at få prygl. Han blev fanget og endte med en billet til Landerupgaard. Her blev ondt kun værre. Jens kunne ikke udholde stedet og dets strenge afstraffelser og satte ild til gårdens bygninger to gange.

Efter tiden på Landerupgaard levede han et liv fyldt med ildspåsættelser og anden kriminalitet, for hvilket han blev fængslet flere gange i både ind- og udland. Til sidst modtog han en livstidsstraf for tyveri og brandstiftelse. Men udsigten til at leve resten af sine dage bag tremmer var sidste dråbe for Jens. Han angreb fængslets betjente af flere omgange i håb om en dødsstraf. Den 8. november 1892 imødekom Højesteret hans ønske.

DE GAMLE

Krestian Schmidts enke

Vi ved ikke andet om damen på billedet end hendes efternavn. På navnemærkaten står, at hun er enke efter Kristian Schmidt samt betegnelsen post- eller portkone.

Hendes faste blik og ranke holdning, kiggende lige ind i kameraet, fanger blikket og pirrer fantasien.

Krestian Schmidts Enke (Portkone)

Herrn Jänitzew (Gottlieb)

Lauritzen, Gelballe

Dette ældre ægtepar fra Gelballe er fanget i to meget forskellige ansigtsudtryk. Han med et lille, varmt smil om læben, siddende med armene over kors og piben i hånden. Hun med et noget betuttet udtryk, måske knap så tryk ved den uvante situation og hænderne fromt foldet i skødet. Han med store træsko og uldne sokker. Hun måtte bruge fotografens pude for at nå gulvet.

Grete

Margrethe Jensdatter, født 1793 i Ringgive. Hun var datter af Jens Bak og Anna Johanne. Vi finder hende første gang i Kolding i folketællingen fra 1845. På dette tidspunkt var hun gift med Peter Andrup, der var daglejer.

I 1850 stod hun dog opført som fraskilt og boende hos Hanne Mette Andrup, født Johansen, en 25-årig enke, der ernærede sig ved "Fruentimmer haandarbejde". Det var muligvis en svigerdatter. Ved Margrethe står der, at hun ernærede sig ved spind.

Hun må have været kendt i byen som "Grete", siden det er det eneste, der står på navnemærkatene. Herudover ved vi ikke meget mere om Gretes liv.

Grete Fof.

På Kolding Stadsarkiv findes dog endnu et billede af hende, hvor hun ligeledes er afbilledet med sin spinderok. Her er anført, at hun skulle være udråberkone. Det er dog uvist, hvor oplysningen stammer fra.

Fra 1870 finder vi Grete som lem på hospitalet, hvor hun blev til sin død i 1880.

Spind, syning, broderi og andet håndarbejde var en af de få indtjeningsmuligheder fraskilte og enlige kvinder havde i sidste halvdel af 1800-tallet. For nogle blev det en levevej, men for de fleste kunne dette arbejde næppe oppebære en husførelse, hvor beskeden den end måtte være.

Kongsbjerggaard

Vi ved kun, hvor damen med strikketøjet kom fra, da alt andet end stednavnet er falmet fra navnemærkaten.

Strikkeriet må have betydet noget for hende, siden det er blevet foreviget på fotografiet. Måske hun ernærede sig helt eller delvist ved denne syssel.

DE SMÅ

Waldemar

Vi kender kun denne yderst velklædte drengs navn og bopæl. På navnemærkaten står: Waldemar Andersen, Wamdrup. Vi ville nok i dag skrive Valdemar Andersen, Vamdrup. Om navnet Waldemar er drengens eller eventuelt faderens navn, ved vi ikke.

Waldemar Andersen | Wamdrup

Murer Schönemanns søn

Det fremgår af navnemærkaten, at drengen på billedet formentlig er murer Schönemanns søn.

Han er iført et sæt tøj af en type, der ses på flere af de små drenge på billederne. Det ser dog ikke ud til at passe ham særlig godt.

Murer Schönemann

Disideria og Akasia

Det første der falder en i øjnene ved billedet af de to unge piger er ikke deres ens kjoler eller alvorlige udtryk. Det er deres navne. De blev hurtigt identificeret i folketællingen, og vi var tillige heldige, at en efterkommer efter Desideria henvendte sig til os med yderligere oplysninger.

Pigerne var døbt Desideria Mary Esmeralda Loy og Emilie Akasia Karldine Loy. De var døtre af blikkenslager Olof Bernhard Loy og Johanne Marie Cathrine Hansen. De havde også en storebror- og søster med navnene: Gustav Victor Emanuel Loy og Wictoria Adelaide Eugenie Loy.

Faderen Olof var søn af en musikanter, og moderen Johanne var datter af en hattemager.

De blev gift den 5. juni 1858 i Sct. Nicolai Kirke i Kolding.

Olof Bernhard døde i 1865, og enken Johanne med fire små børn giftede sig igen i 1868 med blikkenslager Vilhelm Joachim Ludvig Steinfath. Sammen fik de børnene Frederikke og Wilhelm.

Desideria flyttede til København og blev gift med kellner Christen Jensen. Sammen fik de fem børn; en datter og fire drenge: Anna Vilhelmine Bernhardine, Joachim Jensenius Løyber Arthur, Karl Jens Peter, Christian Valdemar Frederik og Henning. Fantasien til navngivning løb vist tør til sidst.

9

Hiliveria Akanta, Steinfay

Johan

Johan Petersen Gamst, født den 28. januar 1877 i Dalby, søn af Andreas Petersen Gamst og Ingeborg Schultz. Han giftede sig den 26. april 1907 med Marta Amalie Nine Pedersen fra Bramdrup.

Sammen fik de fire børn: Andreas, Sara Ingeborg, Anna og Karl. Johan var uddannet som handelsgartner og startede i 1903 det, der i dag er blomsterforretningen Gamst1903 på Agtrupvej. Hans søn Karl overtog og videreførte gartneriet ved Johans død i 1965.

Johan Gamst: / Dalby

Marie

Om den søde, lidt betuttede pige på billedet ved vi kun, hvad Aagaard har skrevet på navnemærkaten: Marie Andersen.

Marie Andersen

Søskende fra Hesselballe

Det eneste, vi kan læse på den noget ødelagte navnemærkat, er, at denne formodede søskendeflok stammede fra Hesselballe.

Der er flere eksempler i Aagaards samling på, at en søskendeflok er blevet fotograferet sammen. Her ser ikke alle børnene ud til at være helt trygge ved situationen, og det er ikke til at vide, hvad de har tænkt i de sekunder optagelsen varede.

M. G. Jacobsen (Hesselballe) 70

Massen

Børnenes efternavn er nok Madsen, men mere ved vi desværre ikke.

Den lille gut i midten ser ud som om, han virkelig forsøgte at sidde pænt og stille, som han uden tvivl havde fået besked på. Hans søster har dog haft sin storebror at læne sig op ad.

1890
Madsen

DE UKENDTE

Et godt par

Det ukendte par passer hinanden godt. Om det er håret eller deres nærmest stolte holdning, der gør det, skal være usagt.

På flere af negativerne er navnemærkaten enten helt væk, delvis væk, ulæselig, falmet eller ikke til at tyde. Alligevel er der en række ukendte blandt negativerne, som vi har medtaget på grund af af tøjet, interiøret, håret, skægget og smykkerne, der kan placere personerne nogenlunde tidsmæssigt og til tider endda med beskæftigelse.

Kinds-skæg

Om manden med det imponerende skæg ved vi, at han engang mellem 1857 og 1865 har været forbi Aagaards atelier for at få taget sit portræt.

Dateringen er foretaget på baggrund af interiøret.

Naver

Den unge dreng er i sig selv interessant. Han står med en stok i hånden, en hat på hovedet og en bylt under armen. Hans bukser er hvide med pletter på, hvilket måske betyder, at han var maler. Stokken, bylten og hatten peger mod en naver, altså en omrejsende håndværker.

Senere fik naverne en uniforms lignende beklædning, men i disse tidlige tider af traditionen var deres eneste kendetegn en stok og en hat. Vi har endnu et naverbillede i samlingen, nemlig skrædder Petersen i afsnittet "De anderledes".

En anderledes flok

Ved første øjekast skiller billedet sig ikke ud fra samlingen. Men når man studerer billedet nærmere, er der noget ved kvindens træk samt børnenes beklædning, der pirrer vores nysgerrighed.

Hat, pibe og tveskæg

Denne herre forstår at præsentere sig selv med høj skæg- og pibeføring. Hatten ej at forglemme. En bemærkelsesværdig figur.

Et ungt par

Et ungt par arm i arm. Måske et ungt forlovelsespar. Kjolen med den snævre sammensnurrede talje formodes at være til andet end hverdagsbrug.

Flæser og højt hår

Her er der taget hensyn til detaljerne. Både hvad angår den flotte kjole og det sirligt opsatte hår.

Tern

Tern og mønstre var populært, særligt hos de yngre kvinder. Kjolens farver kan vi desværre kun gisne om.

Bowler

Bowlerhatten blev introduceret i London i 1849. Hvornår den kom til Danmark er uvist, men her har vi et eksempel fra Koldingområdet fra første halvdel af 1870-erne.

The image features two decorated Easter eggs on sticks against a white background. The egg on the left is dark with a light-colored, possibly white, ribbon tied in a large bow around its middle. The egg on the right is light-colored with a dark ribbon tied around its middle and a small bouquet of white flowers with green leaves attached to the top. The text 'DE ANDERLEDES' is overlaid in the center in a bold, yellow, sans-serif font.

DE ANDERLEDES

Skrædder Petersen

Manden på billedet ser ud til at være på valsen.
Tilsvarende den unge mand i afsnittet om "De ukendte",
er Petersen afbilledet med kendetegn, der antyder,
han er naver. Hatten på hovedet, stokken i hånden
og bylten over skulderen.

Skrædder Petersen
699

Søstre

Billedet af Mette og Marie Nielsen fra Bjert er taget i 1871. Mere ved vi ikke, men det er muligt at observere en række forhold ud fra motivet i sig selv.

Ved første øjekast er det blot et billede af to damer, sandsynligvis søstre, men ved nærmere eftersyn kan man konstatere, at de ikke var ikklædt store, flotte kjoler, som de fleste kvinder på Aagaards billeder. I stedet sad de hos fotografen i deres almindelige hverdagskjoler.

Måske har de ikke ejet et par stadskjoler, fordi de i stedet havde sparet op til at betale for billedet. Eller måske ville de bare helst fotograferes i deres hverdagstøj, men det er et af de forhold, der adskiller billedet fra de øvrige.

Miss Anne & Nelson

En fugl i hånden...

Billedet af hr. og fru Johansen fra Nr. Bjert er noget for sig. Ved første øjekast er det et ret uskyldigt billede af et ægtepar stående i deres pæneste tøj.

Men manden holder noget i hånden. Noget der tilsyneladende bevæger sig. Det ligner grangiveligt en lille fugl! Hvis det rent faktisk er en fugl, han står med, er årsagen uvis.

”Den døde pige”

Da billedet af de tre søskende blev delt på bloggen og arkivets facebookside, var der flere personer, der bemærkede, at den siddende pige i midten ikke så helt naturlig ud. Der var noget med hendes øjne, hendes mund så slap ud, og sad hun ikke også meget stift?

Vi var bekendt med, at det i fotografiets barndom var forholdsvis almindeligt at lade sine kære fotograferes, efter de var afdøde. Begrundelsen kunne være flere ting: Måske havde familien ikke et billede af den afdøde, måske ønskede man et mere tidssvarende billede, eller måske ønskede man blot et sidste minde.

Det mest almindelige ved de dødslejefotografier vi kender er, at den afdøde er fotograferet i en situation, hvor man

Det. H. La. 1872

ikke er i tvivl om, at personen er død: I en kiste, en seng eller lignende med for eksempel blomster omkring.

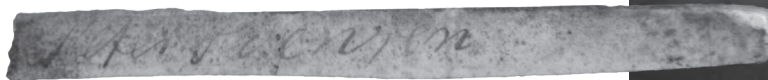
Fra USA kendes få eksempler på at afdøde er opstillet, så det skal se ud som om, vedkommende stadig er i live eller blot sover, hvilket hidtil har været ukendt i Danmark.

Statsobducent Professor Jørgen Lange Thomsen og Janie Uhre Ejstrud, der har skrevet en Ph.d.-afhandling om dødsleje-fotografiet, analyserede begge billedet og kom til den konklusion, at pigen på stolen med stor sandsynlighed var død, da billedet blev taget. Da det ikke har været muligt at finde familien i kilderne, har vi endnu ikke be- eller afkræftet dette.

”Kæk” positur

Navnemærkaten er desværre slidt af billedet, men et tillægsord som ”kæk” er vist meget passende til en beskrivelse af motivet.

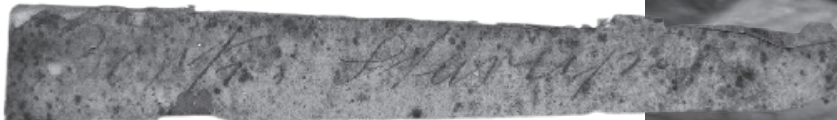
Den unge mand sidder omvendt på stolen, en siddestilling, der ikke helt passer ind i de ellers så stive og alvorlige positurer på de øvrige billeder. Hatten har han heller ikke taget af!

Tveskæg

Hvor anderledes herren på billedet er, kan sikkert diskuteres, men iøjnefaldende er han.

Navnemærkaten er slemt medtaget, så vi ved kun han kom fra Starup. Han var muligvis kendt i sit nærområde, alene på grund af det formidable skæg.

Den bedste ven

Manden på billedet hed Frandsen og var fra Frederiks, mere ved vi ikke. Han ser dog meget elegant ud, og hunden ser også ud til at være velfriseret. Den har dog ikke kunnet ligge helt stille og er blevet lidt sløret.

Der findes flere Aagaard-billeder med en hund og dens ejer.

Grøndvold Vagner

På pladens navnemærkat står der: Frøken Grøndvold Vagner. Det er uklart på hvilken måde, det refererer til billedet. Et bud er, at det kan være begge eller den ene af søstrene Nancy Cæcilie Margrete Grønvold, født 1845 i Slagelse, og Adamine Charlotte Grønvold, født 1848. Billedet blev taget i 1872, hvilket passer dårligt med de to søstres indbyrdes alder sammenholdt med pigerne på billedet. En anden mulighed er, at det var den ene søster med en yngre slægtning.

De to søstre var gift med to brødre. Adamine Charlotte med Frederik August Hartvig Wagner og Nancy Cæcilie Margrete med Ludvig Carl Moritz Wagner. Ludvig Carl Moritz Wagner var sognepræst i Alminde.

Kristine Grundtvold (Yagner) 42

Navnesammenfaldet er således påfaldende, og det taler for, at det er den rigtige familie. I 1872 var både Nancy og Adamine imidlertid gift, og den yngste pige på billedet er for gammel til at være en datter. Derfor er der noget, som ikke helt stemmer.

Billedet har fortjent en plads her, selv om identifikationen er usikker. Opstillingen er nemlig meget usædvanlig. Både den voksne kvinde og den unge pige havde løst hår, og den måde de stod på var intim og kærlig. Der er ligeledes noget dragende ved kvindens direkte blik ind i kameraet og de foldede hænder over bogen.

DE FAMILIÆRE

Mor og børn

Vi ved desværre ikke, hvem denne lille familie var, idet navnemærkaten desværre er falmet og ulæselig. Ligesom vi ikke ved om årsagen til, at faderen ikke var med på billedet, var, at moderen var alene med de to børn.

En af de mest almindelige motiver i Aagaards billeder er familiebilleder. Enten hele familier sammen, men også par, søskende i alle aldre og bedsteforældre med børnebørn optræder hyppigt. Denne måde at forevige familien er noget, vi kan nikke genkendende til i dag.

Ines Pontoppidan

I modsætning til de andre billeder i dette afsnit, er der ikke tale om et egentlig familiebillede - og dog. For damen på billedet er nemlig Ines Pontoppidan, og hvis efternavnet lyder bekendt, er det selvfølgelig fordi, det både var Aagaards og hans kone Frederikkens.

Ines Seidelin, født den 30. april 1817 i Skanderborg, datter af apoteker David Seidelin og Cecilia Ulrikke Sidelmann. Hun blev i 1851 gift med enkemand og apoteker i Nysted, Frode Camillus Pontoppidan. Frode var bror til Aagaards hustru Rasmine, og altså både Aagaards fætter og svoger – og dermed var Ines også en del af familien Aagaard.

Frode og Ines fik sammen to døtre: Caroline (1852) og Cecilie Ulrikke Birgitte Marie (1856). I 1871 døde Frode

Camillus Pontoppidan og Ines drev apoteket videre et stykke tid, men flyttede derpå hurtigt til København sammen med datteren Caroline. Ines døde den 22. maj 1899 i København, samme år som Aagaard.

Billedet er taget, da Ines var oppe i årene. Der findes et tilsvarende billede af Frode Pontoppidan taget af Aagaard, og hvis de begge er taget ved samme besøg i Kolding, må dateringen være omkring 1870.

Ines Pontoppidan

Søskende

Man må formode, at børnene på billedet var søskende. Men var kvinden i midten deres storesøster, barnepige, lærerinde eller mor? Læg mærke til den lille pige, der rækker hånden ud, måske for at finde tryghed.

Desværre er navnemærkaten ikke læselig, så vi kan ikke bestemme deres tilhørsforhold.

Sønner

På navnemærkaten kan kun læses "med sønner, Tved", så vi ved kun, at der formentlig var tale om en mor med sine to sønner. Drengene havde muligvis begge fået eller lånt nyt tøj til anledningen, hvor der åbenlyst var mulighed for at vokse yderligere.

med sønner Tved

Far eller bror?

Her har vi endnu et familiebillede, hvor vi ikke er helt sikre på det indbyrdes forhold. På navnemærkaten står navnet Søren Damgaard. Det kan både være den unge mand på billedet, men også navnet på den person, som havde bestilt og betalt billedet – eventuelt faderen til de portrætterede.

Søren Damgaard

Familien Larsen

Her er hele familien ikke fotograferet sammen, men familierelationen fornægter sig ikke. Kvinden Maria Larsen, født Øe, var mor til børnene på det andet billede. Maria var gift med Simon Larsen, og de boede med deres tre børn: Voldborg Dorthea, Niels og Hans Jørg i Hejls.

Linn en Larsen / Heiels

Madam Linn en Larsen

Familien Gamst

Søren Hansen Gamst, født den 6. december 1822 i Kolding, var søn af sadelmager Søren Hansen Gamst og Dorthea Pedersdatter. Sørens far var dog død, da Søren kom til verdenen, og han voksede op med sin stedfar Johan Christian Lindtrup.

Søren Hansen kom selv i lære som sadelmager, og efter læretiden arbejdede han som svend et par år i Haudrup ved Roskilde. Han vendte tilbage til Kolding og etablerede sig som sadelmager. Den 2. december 1853 giftede han sig med Karen Ørum, datter af slagter Christen Andersen Ørum og Karen Nielsdatter. De fik sammen tre børn: Theodor Søren (1854), Carl Christian (1856) og Ane Marie Henriette (1858). Vi ved ikke, om drengen var Theodor eller Carl.

Salmager Gamst

Familien Langholt

Navnemærkaten fortæller os, at murer Langholt har ladet sig forevige med sin lille familie. Mere ved vi desværre ikke på nuværende tidspunkt.

En ting, der går igen på billederne af meget små børn, er, at forældrene tilsyneladende har fået besked på at holde på deres hænder. Det kan se noget restriktivt ud, med det var ganske enkelt for at undgå, at de små bevægede armene under optagelsen, som kunne tage helt op til 12 sekunder.

Miriam Langhorne

DENNE BOG ER BLEVET FINANSIERET AF

Lisbeth Petersens Fond

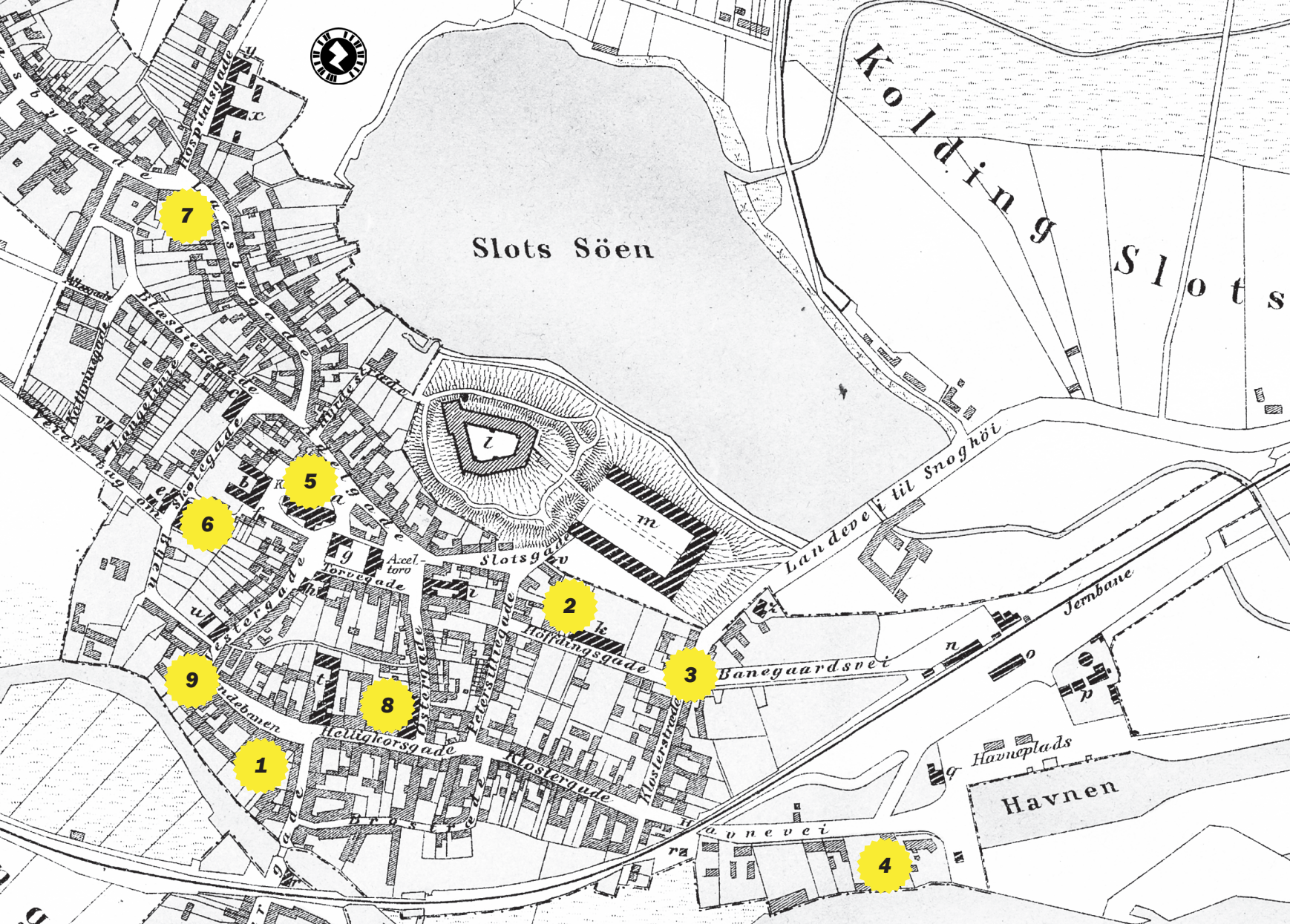
Jubilæumsfonden

KOLDING
VI DESIGNER LIVET

kolding
havn
nøglen til grøn transport

VI HAR VALGT ET UDSNIT AF ET KORT FRA 1879, SOM REPRÆSENTERER DEN PERIODE, SOM AAGAARD VIRKEDE I. PERSONERNES TILKNYTNING TIL KORTET HAR FUNDET STED PÅ FORSKELLIGE TIDSPUNKTER I LØBET AF 1800-TALLET.

Slots Söen

Kolding

Slots

7

5

6

2

3

9

8

1

4

Hospitalsgade

Slotsgade

Hoffkingsgade

Slotsgade

Hoffkingsgade

Helligkorsgade

Aalstorgsgade

Banegaardsvej

Havnevej

Havneplads

Havnen

Landevej til Snoghøj

Jernbane

9 788788 966022